

УДК 342.951

DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v2i4\(29\).446](https://doi.org/10.32837/pyuv.v2i4(29).446)**О. В. Кузьменко***orcid.org/0000-0002-0830-766X**доктор юридичних наук, професор,**заступник директора Юридичного інституту**ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»***В. Г. Чорна***orcid.org/0000-0002-6072-0283**доктор юридичних наук, доцент,**доцент кафедри адміністративного права і процесу**ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЧОРНОГОРІЇ

Чорногорія – невелика балканська країна, яка останніми роками впевнено розвиває власну економіку. Процес загального економічного перетворення форм власності й управління в Чорногорії, що почався в 1989 р., дотепер є однією з найважливіших стратегічних цілей. Треба зазначити, що дана країна веде активну роботу для вступу до Європейського Союзу. У 2017 р. вона прийнята до Північноатлантичного Альянсу.

Натепер цілком змінена структура власності в економіці, збережена власність компаній і створені нові умови для подальшого економічного розвитку в ринкових умовах. Подальші зміни, які вважаються незворотніми, спрямовані на процес загальних перетворень. У даному процесі велике значення надається ухваленню нових нормативних актів, а саме законів «Про іноземні інвестиції», «Про приватизацію економіки», «Про компанії, що організовані і здійснюють діяльність на особливих умовах», «Про передачу майна в управління». Завдяки новому законодавству були прискорені процеси повної приватизації разом зі зміною вже перетвореного державного капіталу, що належить приватним компаніям, тимчасово переведеного у грошові кошти, які відіграють особливу роль у процесі перетворення власності й управління, а також здійснено перетворення державного капіталу [1].

Основні напрями народного господарства, яким сьогодні приділяється увага в Чорногорії, – гірничодобувна промисловість, легка промисловість, сільське господарство, металургія, туризм. Промисловість і сільське господарство Чорногорії орієнтовані на задоволення туристичної сфери, (наприклад, продукти харчування, будівельні матеріали тощо). Так, за оцінками Всесвітнього банку, доходи від галузей сфери послуг зросли в Чорногорії із 30% до 72,4% протягом 2012–2018 рр. [2]. Чудовий стан екології цієї країни став однією із причин того, що інвестиційна привабли-

вість Чорногорії зростає з кожним роком. Клімат на території країни спонукає до розвитку сільського господарства, тут вирощують і експортують зернові культури, цитрусові, розвинута м'ясо-молочна промисловість. Найпопулярнішою сільськогосподарською культурою, вирощуваною в Чорногорії, є тютюн. Переробка цієї культури приносить значний дохід у державний бюджет. Чисте навколишнє середовище дає можливість вирощувати екологічно чисту продукцію, що має попит на міжнародному ринку.

Енергетичний комплекс країни представлений двома гідроелектростанціями. Ці електростанції практично цілком задовольняють потреби країни.

Сьогодні Чорногорія має значний потенціал у виробництві електроенергії з біомаси, зокрема залишків лісового господарства, плантаційних господарств, що швидко зростають, деревообробної промисловості, виноградарства, садівництва тощо. Функціонують два вітрові парки: Крново, потужністю 72 Мвт (працює із грудня 2017 р.), Можура, потужністю 46 Мвт (працює в тестовому режимі). У 2010 р. урядом Чорногорії ухвалено рішення щодо будівництва чотирьох ГЕС на річці Морача загальною потужністю 238,4 Мвт і щорічним виробництвом 721 Гвт-год електроенергії. Чорногорія ухвалила три енергетичні пакети директив Європейського Союзу (далі – ЄС), Агентство регуляторної політики Чорногорії у сфері енергетики отримало статус спостерігача в Агентстві зі взаємодії енергетичних регуляторів (далі – ACER). Уперше статус спостерігача в ACER отримала країна, яка не є членом ЄС. Отже, після запуску підводного електричного кабелю до Італії (запланований термін – осінь 2019 р.) Чорногорія матиме можливість транспортувати додатково вироблену власну електроенергію, а також електроенергію із сусідніх країн до Італії. У 2018 р. в Чорногорії було вироблено майже 3,787 гВт-год електричної енергії, а кількість

споживачів електроенергії у країні становить 385 тисяч [3].

Найбільшими родовищами корисних копалин у Чорногорії є вугілля, червоний боксит, свинець і цинк. На базі згаданих родовищ налагоджено інші виробництва, зокрема ТЕС, фабрики з виробництва алюмінію, переробки солі тощо. Загалом, на території Чорногорії знайдено родовища 28 мінеральних ресурсів. На основі концесії видобуваються буре вугілля, лігніт, боксит, цинк, свинець, каміння, цементна сировина, вапно і туф, барій, глина для цегли, цемент, бентоніт, білі боксити, пісок, морська сіль. Водночас не експлуатуються такі мінеральні речовини, як: торф, нафта і газ, рудники, хром, титан, залізо, мідь, доломіт, кварцовий пісок, кремій, гіпс. Великі поклади мідної руди знайдено у Варіне, поблизу м. Плевля. За результатами обстеження, запаси (для печерної розробки) оцінюються майже в 7,3 млн тонн руди категорії C1 + C2 з 0,77% міді. Запаси мінеральних ресурсів (для поверхневої експлуатації) оцінюються у 24,3 млн тонн категорії C1 + C2 з 0,29% міді. Також родовище має поклади срібла і золота [3].

Виноробство в Чорногорії почало активно розвиватися протягом останнього десятиліття. Компанія "13. Jul – Plantaže" володіє 94,5% всієї виноробної галузі та щороку експортує більше 17 млн пляшок (90% вина і 10% брендів «ракія») до 40 країн світу. Крім "13. Jul – Plantaže", на ринку працюють 107 інших господарств, з яких сімейні виробляють від 2 до 5 тис. л вина щорічно, а юридичні особи – від 20 до 50 тис. л. Серед найбільш успішних можна виділити виноробні "Ravil", "Buk", "MBN Kruna", "Winery Vučinić", "Boutique Winery Knežević", "Winery Krgović", "Vukićević Company", "3&D" [3].

Основними торговими партнерами Чорногорії виступають її найближчі сусіди як в експорті (17,8%), так і в імпорті (21,5%). Зауважимо, що Чорногорія поставляє меншу кількість товарів на ринки сусідніх держав, що знову ж таки пов'язано з відсутністю диверсифікації ринку товарів. Іншими напрямками торгівлі є такі держави, як Боснія і Герцеговина, експорт у яку становить 12% від експорту Чорногорії, Угорщина (8,5%), Гонконг (8,5%). Основними імпортерами для Республіки Чорногорія є Китай (9,6%) і Німеччина (8,5%) [4]. Варто зауважити, що Чорногорія експортує свої товари у 80 країн, тоді як імпортує зі 179 держав-партнерів, що знову порушує питання про необхідність розширення сфери виробництва всередині держави [2].

Інвестиції безпосередньо впливають на розвиток економіки держави. Іноземні інвестиції зачіпають різні сектори чорногорської економіки, однак лідирують такі галузі: торгівля (53%); сектор послуг (31%); будівельний сектор (11%); інду-

стріальна сфера (6%) [6]. Отже, можемо зробити висновок про те, що іноземний капітал переважно орієнтований на торгівлю і ринок послуг. Однак також важливим моментом є можливість придбання нерухомого майна іноземною особою, за винятком покупки природних ресурсів, сільськогосподарських земель, лісових територій, об'єктів культурного значення. Останній пункт найбільш актуальний щодо українських інвесторів, які активно вкладають свої кошти в чорногорський ринок нерухомості. Ключові інвестори в економіку Чорногорії такі: Сербія, Росія, Україна, Словенія, Нідерланди, Кіпр, Хорватія [6].

Треба зауважити, що Чорногорія як демократична та відкрита країна з новим державним потенціалом розвиває політичну співпрацю із провідними країнами світу, інтенсивність якої відповідає державним і національним інтересам Чорногорії. Розвиток економічної співпраці із закордонними партнерами шляхом зміцнення економічної дипломатії є ключовим напрямом міжнародної співпраці [5].

Співпраця із країнами ЄС, Німеччиною, Великобританією, Францією й Італією, ключовими партнерами в міжнародних організаціях і на міжнародній політичній арені, є важливим чинником у реалізації зовнішньої політики Чорногорії та внутрішнього розвитку країни. Співпраця із цими країнами, шляхом двосторонніх переговорів, а також у рамках процесу європейської та євроатлантичної інтеграції сприятиме динаміці економічного та демократичного розвитку Чорногорії. Чорногорія розвиває та підтримує стабільну співпрацю з іншими країнами Європи. Варто зазначити поглиблення співпраці із країнами Центральної Європи (Польща, Чехія, Словаччина), країнами Балтії та Скандинавії. Розвиток економічної співпраці із цими країнами надзвичайно важливий. З невеликими європейськими країнами (Ісландія, Кіпр, Мальта, Андорра, Люксембург, Ліхтенштейн, Монако і Сан Маріно) Чорногорія співпрацює шляхом обміну досвідом у сфері адміністрування малого та середнього бізнесу.

Крім вищевикладених європейських об'єднань, Республіка Чорногорія має угоди про зону вільної торгівлі з Туреччиною й Україною [6].

Угода про зону вільної торгівлі з Туреччиною датується 2008 р. (набрала чинності у 2010 р.). Треба зазначити, що для турецького уряду Балканський півострів являє собою додатковий новий ринок збуту товарів. Чорногорія не є найбільш важливим балканським партнером Туреччини, товарообіг між державами у 2017 р. становив усього 105 825 дол. Сполучених Штатів Америки (далі – США) [4]. Турецький бізнес відкриває свої підприємства на території Чорногорії, так, активна фаза інвестування почалася у 2018 р, коли в Республіці Чорногорія було зареєстровано

1 545 компаній (у 2017 р. на території Чорногорії зареєстровано 435 підприємств, у 2016 р. – 71, у 2015 р. – лише 29) [4].

Україна також розвиває активне співробітництво із Чорногорією. Торговельно-економічне співробітництво між двома країнами перебуває на початковій стадії. Натепер укладено дев'ять угод в економічній сфері, які створюють сприятливі умови для активізації двосторонніх торговельно-економічних відносин: угода між Урядом України і Союзним Урядом Союзної Республіки Югославія про торгівлю та економічне співробітництво (1 серпня 1995 р.); договір між Кабінетом Міністрів України та Союзним Урядом Союзної Республіки Югославія про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи і капітал (22 березня 2001 р.); угода між Кабінетом Міністрів України й Урядом Чорногорії про взаємну допомогу в митних справах (17 червня 2009 р.); угода про співробітництво між Федерацією роботодавців України та Федерацією роботодавців Чорногорії (16 жовтня 2010 р.); угода про співробітництво між Торгово-промисловою палатою України та Торгово-промисловою палатою Чорногорії (19 жовтня 2010р.); угода між Кабінетом Міністрів України й Урядом Чорногорії про авіаційне сполучення (9 грудня 2011 р.); угода між Кабінетом Міністрів України й Урядом Чорногорії про співробітництво в галузі туризму (9 грудня 2011р.); угода між Україною та Чорногорією про вільну торгівлю (18 листопада 2011 р.) [7].

Із 2013 р. в межах економічної взаємодії почалася реалізація деяких виробничих проєктів українськими компаніями в Чорногорії. Так, підприємство «Світло-сервіс» та НВП «Гегель» забезпечили постачання й інсталяцію сучасного світлового обладнання для центрального храму в м. Подгориця. Фірма «Монтелор» у 2014 р. розпочала випуск кондитерських виробів у м. Цетіньє. Підприємство «Омега-екологія» опрацьовує можливість встановлення систем очищення води в одному з готелів на чорногорському узбережжі. Підприємство «Білоцерковський молочний комбінат» завершує створення спільного підприємства з випуску молочної продукції за українськими технологіями [8].

У Києві, Харківський, Дніпропетровський і Львівські областях функціонує десять підприємств із чорногорським капіталом у галузі будівництва, транспорту та сервісу [9].

Варто зазначити позитивну динаміку в галузі освіти та культури (на базі філософського факультету університету Чорногорії створено українську бібліотеку, проходить виставки українських художників, планується відкриття в Подгориці пам'ятника Т.Г. Шевченку тощо).

Треба також зауважити, що сьогодні сторони не використовують повною мірою Угоду про зону

вільної торгівлі, укладену, як уже зазначалося, у 2011 р. (набрала чинності у 2013 р.) [10]. Ратифікація угоди про вільну торгівлю передбачає розширення переліку сфер співробітництва між Україною та Чорногорією.

У ст. 7 Угоди встановлено, що з набранням чинності цією Угодою сторони повинні скасувати всі мита на імпорт товарів походженням із Чорногорії або України, зазначені у ст. 6 цієї Угоди.

У 2017 р. товарообіг між державами становив 140 тис. доларів США з переважанням ввезення українських товарів на ринок Чорногорії. На державному рівні сьогодні ще не з'ясовано основні сфери, за якими повинно здійснюватися українсько-чорногорське співробітництво, що, безумовно, зашкодить процесам взаємодії. Варто зауважити, що на розвиток зазначених відносин впливає недооцінювання українським бізнесом потенційних можливостей ринку Чорногорії; неучасть українських підприємств у виставках у країні перебування; відсутність міжурядового комітету/комісії з питань торговельно-економічного співробітництва тощо.

Підбиваючи підсумок викладеному, зазначимо, що сьогодні Чорногорія чітко визначила вектор розвитку зовнішньої та внутрішньої політики. Вона є не тільки кандидатом на вступ до ЄС, а й членом НАТО, що демонструє відсутність альтернативного шляху в бік євразійських партнерів. До того ж Чорногорія цілком підтримує політику Брюсселя, що проявляється в діях уряду, як-от приєднання до європейських санкцій, накладених на Росію у 2014 р. Тут же має сенс зауважити, що Чорногорія більшою мірою задовольняє вимоги Європейського Союзу для прийняття її повноцінним членом. Так, згідно зі звітами, ЄС позитивно оцінює дотримання Чорногорією відповідних вимог, що наближує її вступ до цього Союзу у 2025 р. Саме тому, оцінюючи сучасну чорногорську політику, треба зауважити, що вона всеохоплюючі спрямована на реалізацію вимог ЄС, що не дозволяє державі вести більш багатовекторну політику, незважаючи на запит із боку громадськості, що зростає.

Література

1. Економіка Чорногорії. URL: <http://vasilevych.lviv.ua/ekonomika-chornogoriji.html>.
2. Montenegro. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mj.html>.
3. Пріоритетні інфраструктурні проєкти Чорногорії : інформаційно-аналітична довідка. URL: Users/kov21/Downloads/Offer_Montenegro_dod.pdf.
4. Economic summary – Montenegro 2018. URL: <https://china-cee.eu/2019/01/14/montenegro-political-briefing-economic-summary-montenegro-2018>.
5. Економічне співробітництво. URL: <http://montenegroconsulate.kiev.ua>.
6. Turkey – Montenegro. URL: <http://rtais.wto.org/UI/PublicShowMemberRTAIDCard.aspx?rtaid=708>.

7. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Чорногорією : інформаційна довідка. URL: <https://cci.vn.ua/wp-content/uploads/2019/09>.

8. Почете консульство Чорногорії в Україні. URL: <http://montenegroconsulate.kiev.ua/>.

9. Посольство України в Чорногорії. Торговельно-економічне та інвестиційне співробітництво України та Чорногорії. URL: <http://www.mfa.gov.ua/montenegro/ua/news/detail/25871.htm>.

10. Free Trade Agreement between the Government of Montenegro and the Government of Ukraine. URL: <http://www.mek.gov.me/en/news/135409/Free-Trade-Agreement-between-the-Government-of-Montenegro-and-the-Government-of-Ukraine.html>.

Анотація

Кузьменко О. В., Чорна В. Г. Адміністративно-правове регулювання торгово-економічних відносин України та Чорногорії. – Стаття.

Передбачаються роботи в таких напрямках: 1) передача сучасних будівельних технологій у сфері житлового та промислового будівництва; 2) участь у модернізації залізничі та суднобудівної галузі Чорногорії, постачання рухомого складу та локомотивів; 3) постачання до Чорногорії міських і міжміських автобусів; 4) експорт продуктів харчування й організація їх виробництва в Чорногорії; 5) розширення військово-технічного співробітництва; 6) постачання сучасних енергозберігаючих технологій для житлового та промислового будівництва, зокрема для готелів; 7) створення виробництва сонячних радіаторів для промислових і приватних будинків; 8) активізація інвестиційної діяльності; 9) будівництво експлуатація електростанцій та виробництво електроенергії.

Підбиваючи підсумок викладеному, вважаємо, що сьогодні Чорногорія чітко визначила вектор розвитку зовнішньої і внутрішньої політики. Вона є не тільки кандидатом на вступ до Європейського Союзу, а й членом НАТО, що демонструє відсутність альтернативного шляху в бік євразійських партнерів. До того ж Чорногорія цілком підтримує політику Брюсселя, що проявляється в діях уряду, як-от приєднання до європейських санкцій, накладених на Росію у 2014 році. Тут же має сенс уточнити, що Чорногорія більшою мірою задовольняє вимоги Європейського Союзу для прийняття її повноцінним членом. Так, згідно зі звітами, Європейський Союз позитивно оцінює виконання Чорногорією відповідних вимог, що наближує її вступ до цього Союзу у 2025 році. Саме тому, оцінюючи сучасну чорногорську політику, треба зауважити, що вона всеохоплю-

ючі спрямована на реалізацію вимог Європейського Союзу, що не дозволяє державі вести більш багатовекторну політику, незважаючи на зростання запиту з боку громадськості.

Ключові слова: міжнародне економічне співробітництво, Європейський Союз, напрями розвитку міжнародного економічного співробітництва, галузі народного господарства, зовнішня політика держави.

Summary

Kuzmenko O. V., Chorna V. G. Administrative and legal regulation of trade and economic relations of Ukraine and Montenegro. – Article.

Accordingly, work is envisaged in the following areas: 1) transfer of modern construction technologies in the field of residential and industrial construction; 2) participation in the modernization of the railway and shipbuilding industry of Montenegro, supply of rolling stock and locomotives; 3) delivery of city and intercity buses to Montenegro; 4) export of food products and organization of their production in Montenegro; 5) expansion of military-technical cooperation; 6) supply of modern energy-saving technologies for residential and industrial construction, in particular for hotels; 7) creation of production of solar radiators for industrial and private homes; 8) activation of investment activity; 9) construction of operation of power plants and production of electricity.

Summarizing the above, we believe that today Montenegro has clearly defined the vector of foreign and domestic policy development. It is not only a candidate for EU membership, but also a member of NATO, demonstrating that there is no alternative path towards Eurasian partners. In addition, Montenegro fully reflects the policy of Brussels, which is manifested in government actions, such as accession to European sanctions imposed on Russia in 2014. It also makes sense to clarify the fact that Montenegro more fully meets the requirements of the European Union for its full adoption member. Thus, according to reports, the EU positively assesses Montenegro's compliance with the relevant requirements, which approximates its accession to the Union in 2025. That is why, assessing current Montenegrin policy, it should be noted that it is comprehensively aimed at meeting the requirements of the EU, which does not allow the state to lead any more multi-vector policy despite growing public demand.

Key words: international economic cooperation, European Union, directions of development of international economic cooperation, branches of national economy, foreign policy of state.